

АКРЕДИТАЦІЯ (франц. **accreditation**, від лат. **accredo** – довіряю) **ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ** – офіційне визнання їх права здійснювати свою діяльність на рівні державних вимог і стандартів освіти. Мета акредитації полягає у визначенні можливостей конкретного державного вищого навчального закладу готувати кадри певного рівня.

АКТИВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ – удосконалення методів і організаційних форм навчально-пізнавальної роботи студентів, що забезпечує активну й самостійну теоретичну і практичну діяльність.

АТЕСТАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ – визначення відповідності педпрацівників зайнятій посаді, певному рівню кваліфікації.

БЕСІДА – метод навчання, при якому викладач, спираючись на наявні знання й досвід, користуючись запитаннями, підводить студентів до розуміння й засвоєння нових знань, до повторення й перевірки знання навчального матеріалу.

БІНАРНЕ ЗАНЯТТЯ – одна з форм реалізації міжпредметних зв'язків та інтеграції знань з кількох дисциплін. Це заняття об'єднує діяльність викладачів різних дисциплін та студентів, що дозволяє активізувати навчальний процес та встановити наочні міжпредметні зв'язки.

БЛІЦ-ІНТЕРВ'Ю. Вид роботи використовується для перевірки знань, отриманих на попередніх заняттях. Студенти самостійно готують запитання, що будуть ставити під час «інтерв'ю». Найголовніша вимога – питання мають бути чіткі та лаконічні. Студенти тим самим навчаються із фактів виділяти головні думки, правильно й аргументовано висловлювати їх.

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА – одна з форм організації навчального процесу. Проводиться на промислових і сільськогосподарських підприємствах, у науково-дослідних інститутах, школах тощо.

ВІДКРИТЕ ЗАНЯТТЯ – заняття, на якому присутні представники адміністрації, викладачі та інші запрошені особи. Відкриті заняття сприяють впровадженню досягнень педагогічної науки в практику, поширенню передового педагогічного досвіду, підвищенню кваліфікації викладачів.

ДЕДУКТИВНИЙ СПОСІБ ПІЗНАННЯ — характеризується рухом думки від загального до одиничного (*від* правила до прикладу). Широко використовується в навчальному процесі з метою викладу навчального матеріалу.

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ – основна предметна область освіти і науки, що включає групу споріднених спеціальностей, за якими здійснюється професійна підготовка.

ДИДАКТИКА – галузь педагогіки про теорію навчання й освіти.

ДИДАКТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ — тип наочного навчального посібника, переважно карти, таблиці, набори карток із текстом, цифрами або схемами, реактиви, які роздають студентам для самостійної роботи в аудиторії чи вдома або демонструються викладачем на занятті. Д. м. називаються також збірники задач і вправ.

ДИДАКТИЧНІ ПРИНЦИПИ — принципи дидактики, що визначають зміст, організаційні форми й методи навчальної роботи. Основними Д. п. є: науковість навчання, виховання, наочність навчання, свідомість і активність у навчанні, міцність засвоєння знань, систематичність і послідовність у навчанні, доступність навчання, індивідуальний підхід до студентів.

ДИПЛОМНІ РОБОТИ (ПРОЕКТИ) виконуються на завершальному етапі навчання студентів у вищому навчальному закладі й передбачають систематизацію, закріплення, розширення теоретичних знань зі спеціальностей та застосування їх для розв'язання конкретних наукових, технічних, економічних, виробничих та інших завдань; розвиток навичок самостійної роботи й опанування методики дослідження та експерименту, пов'язаних із темою проекту (роботи).

ДИСКУСІЯ (від лат. *discussio* — розгляд, дослідження) — метод навчання, спрямований на інтенсифікацію та ефективність навчального процесу за рахунок активної діяльності студентів у пошуках наукової істини.

ДИСПУТ — прийом (щодо методу переконування) формування переконань і свідомої поведінки шляхом суперечки, дискусії у процесі вербального спілкування.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ — форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, мережі Інтернет, що забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання.

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНЕ НАВЧАННЯ – форма організації навчального процесу, при якому викладач працює з групою студентів відповідно до їх рівня умінь, знань та навичок.

ДІЛОВІ ІГРИ – метод навчання професійної діяльності шляхом її моделювання, близького до реальних умов, з обов'язковим динамічним розвитком ситуації, задачі чи проблеми, що розв'язуються в чіткій відповідності до характеру рішень та дій її учасників.

ДОСЛІДЖЕННЯ – навчальна форма, в якій домінує дослідницький метод вивчення матеріалу.

ЕКЗАМЕН - форма підсумкового контролю засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу з окремої навчальної дисципліни за семестр чи за весь період навчання, що проводиться як контрольний захід.

ЄВРОПЕЙСЬКА КРЕДИТНА ТРАНСФЕРНО-НАКОПИЧУВАЛЬНА СИСТЕМА (ЄКТС) – система трансферу і накопичення кредитів, що використовується в Європейському просторі вищої освіти з метою надання, визнання, підтвердження кваліфікацій та освітніх компонентів і сприяє академічній мобільності здобувачів вищої освіти. Система ґрунтується на визначенні навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених результатів навчання, та обліковується у кредитах ЄКТС.

З'АЛІК (СЕМЕСТРОВИЙ) — форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння студентом навчального матеріалу з певної дисципліни та на підставі результатів виконання ним певних видів робіт на

практичних, семінарських або лабораторних заняттях, що проводиться як контрольний захід під час екзаменаційно-залікової сесії.

ІНДИВІДУАЛЬНО-КОНСУЛЬТАТИВНА РОБОТА – форма організації навчальної роботи, що здійснюється шляхом створення необхідних умов для виявлення й розвитку індивідуальних особливостей студентів на основі особистісно-діяльнісного підходу. Індивідуально-консультативна робота проводиться з метою посилення мотивації до пізнавальної діяльності.

ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ – цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів, педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до очікуваних результатів.

ІННОВАЦІЙНЕ НАВЧАННЯ – зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі початкова діяльність, яка ґрунтується на розвитку різних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості.

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ – форма організації пізнавальної активності, що має за мету створення комфортних умов навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх студентів: викладач і студент є рівноправними суб'єктами навчання.

ІНТЕРАКТИВНІ НАВЧАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ – ігрові технології навчання й розвитку, побудовані на цілеспрямованій спеціально організованій груповій та міжгруповій діяльності, «зворотному зв'язку» між всіма учасниками для досягання взаєморозуміння й корекції навчального й розвивального процесу, індивідуального стилю спілкування на основі рефлексивного аналізу.

ІНСТРУКТАЖ (від лат. instructio — настанова) — метод навчання, що передбачає розкриття норм поведінки, особливостей використання методів і

навчальних засобів, дотримання техніки безпеки напередодні залучення студентів до процесу виконання навчальних операцій.

ІНФОРМАЦІЙНО-НАВЧАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ — сукупність умов, що сприяють виникненню й розвитку процесів інформаційно-навчальної взаємодії між студентами, викладачем і засобами інформаційних технологій, а також формуванню пізнавальної активності студентів за умови наповнення компонентів середовища (різні види навчального, демонстраційного обладнання, програмні засоби й системи, навчально-наочні посібники тощо).

КЕЙС-МЕТОД – навчання за допомогою аналізу створених проблемних ситуацій на основі фактів із реального життя.

КОНСПЕКТ (від лат. *conspicere* — огляд) — короткий письмовий виклад змісту книги, статті, лекції тощо. Складається з плану, стисло викладених основних положень, фактів і прикладів.

КОНСУЛЬТАЦІЯ (з навчальних дисциплін) - вид навчального заняття, на якому студент отримує відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування.

КОНСУЛЬТАЦІЯ (передекзаменаційна) проводиться з метою допомогти студентам самостійно підготуватися до семестрового контролю. Така консультація має установчий характер і проводиться напередодні екзамену відповідно до розкладу, фіксується в журналі навчальних занять відповідно до встановлених вимог.

«КРУГЛИЙ СТІЛ» - форма роботи, під час проведення якої запрошуються відповідні спеціалісти чи спеціально підготовлені студенти, які володіють питаннями досліджуваної теми.

КУРСОВА РОБОТА (КУРСОВИЙ ПРОЕКТ) — вид самостійної навчально-наукової роботи з елементами дослідження, що виконується студентами з метою закріплення, поглиблення й узагальнення знань, отриманих за час навчання та їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання.

КОМПЕТЕНТНІСТЬ – комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, що визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.

КОМПЕТЕНЦІЯ – інтегрований результат опанування змістом освіти, що виражається в готовності використовувати засвоєні знання, уміння, навички, а також способи діяльності в конкретних життєвих ситуаціях для розв'язання практичних і теоретичних задач.

КОНФЕРЕНЦІЯ (НАВЧАЛЬНА) – організаційна форма навчання, спрямована на розширення, закріплення і вдосконалення знань, формування досвіду творчої діяльності.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ – організаційна форма навчального заняття, на якому студенти під керівництвом викладача проводять експерименти чи досліди в навчальних лабораторіях із використанням відповідного обладнання, комп'ютерної техніки.

ЛЕКЦІЯ – переважно усний виклад великої за обсягом навчальної інформації, згрупованої в певній системі, відрізняється чіткою структурою та логікою викладу.

МЕТА НАВЧАННЯ — ідеальне передбачення кінцевих результатів навчання.

МЕТОД (від грец. — шлях дослідження чи пізнання) — спосіб організації практичного й теоретичного освоєння дійсності, зумовлений закономірностями певного об'єкта.

МЕТОД НАВЧАННЯ – спосіб взаємодії викладачів та студентів, за допомогою якого вирішуються проблеми освіти, виховання й розвитку; певний спосіб цілеспрямованої реалізації процесу навчання, досягнення поставленої мети.

МЕТОД ДЕМОНСТРАЦІЙ – ознайомлення студентів із явищами, процесами, об'єктами в їхньому природному вигляді.

МЕТОД ІЛЮСТРАЦІЙ передбачає показ предметів, процесів та явищ у їх символічному зображенні за допомогою плакатів, карт, портретів, фотографій, малюнків, схем, репродукцій, моделей тощо.

МЕТОД ПРЕЗЕНТАЦІЙ використовується для представлення досягнень або викладення матеріалу, що вимагає унаочнення в максимальному обсязі.

МЕТОД ПРОЕКТІВ — освітня технологія, спрямована на здобуття студентами знань у тісному зв'язку з реальною життєвою практикою, формування в них специфічних умінь і навичок завдяки системній організації проблемно-орієнтованого навчального пошуку.

МЕТОДИ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – це сукупність прийомів і способів психолого-педагогічного впливу на студентів, що (порівняно з традиційними методами навчання) першою чергою спрямовані на розвиток у них творчого самостійного мислення, активізацію пізнавальної діяльності, формування творчих навичок та вмінь нестандартного розв'язання певних професійних проблем і вдосконалення навичок професійного спілкування.

МОДУЛЬ – логічно завершена частина навчального матеріалу, яка обов'язково супроводжується контролем рівня знань й сформованості умінь та навичок студентів.

«МОЗКОВИЙ ШТУРМ» – метод колективного обговорення, пошук рішення, який здійснюється шляхом вільного обговорення думки всіх учасників.

МУЛЬТИМЕДІА-ТЕХНОЛОГІЇ – один із перспективних напрямів інформатизації навчального процесу

МУЛЬТИМЕДІА – система комплексної взаємодії візуальних і аудіоефектів під управлінням інтерактивного програмного забезпечення з використанням сучасних технічних і програмних засобів, які об'єднують текст, звук, графіку, фото, відео тощо в одному цифровому відтворенні.

НАВЧАЛЬНА ДИСКУСІЯ – метод, за допомогою якого здійснюється групове обговорення проблеми для встановлення істини шляхом зіставлення різних думок.

НАВЧАЛЬНО – МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС ДИСЦИПЛІНИ – сукупність нормативних та навчально-методичних матеріалів необхідних для ефективного виконання студентами робочої програми навчальної дисципліни.

ОБМІН ДОСВІДОМ – має на меті популяризацію й розповсюдження ефективної педагогічної практики, створення психолого-педагогічних стимулів для розвитку творчої діяльності викладачів.

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ — характеристика високого рівня педагогічної діяльності. Критеріями П. м. педагога виступають такі ознаки його діяльності: гуманність, науковість, педагогічна доцільність, оптимальний характер, результативність, демократичність, творчість (оригінальність). П. м. ґрунтується на високому фаховому рівні педагога, його загальній культурі та педагогічному досвіді.

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ – систематичне й послідовне втілення на практиці попередньо спроектованого навчально-виховного процесу.

ПОЯСНЕННЯ – монологічна форма викладу змісту навчального матеріалу, словесне тлумачення закономірностей, істотних зв'язків об'єкта, що вивчається, окремих понять, явищ.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ (від лат. *practicos* – діяльний) – форма навчального заняття, під час якої викладач організовує розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентами відповідно сформульованих завдань.

ПРИЙОМ НАВЧАННЯ — сукупність конкретних навчальних ситуацій, що сприяють досягненню мети конкретного

методу; це елементи методу, що виражають окремі дії викладача й студентів у процесі навчання.

ПРИНЦИПИ НАВЧАННЯ (дидактичні принципи, від лат. ргіпсірішп - основа, начало) – основні положення, що визначають зміст, організаційні форми та методи навчальної роботи; певна система основних дидактичних вимог до навчання, дотримання яких забезпечує його ефективність. Основні принципи навчання: науковості, систематичності й послідовності навчання, доступності навчання, зв'язку навчання з життям, свідомості й активності в навчанні, наочності в навчанні, міцності засвоєння знань, умінь і навичок, емоційності навчання.

ПРОБЛЕМНА ЛЕКЦІЯ – лекція, в процесі якої включення мислення студентів здійснюється викладачем за допомогою створення проблемних ситуацій.

ПРОБЛЕМНА СИТУАЦІЯ У НАВЧАННІ – пізнавальна проблема, для вирішення якої студенти мають здобути нові знання або докласти інтелектуальних зусиль.

ПРОБЛЕМНИЙ ВИКЛАД НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ – діяльність викладача, спрямована на створення проблемних ситуацій, постановку навчальних проблем і керівництво самостійною пізнавальною діяльністю студентів.

РЕПРОДУКТИВНА ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ — пізнавальна діяльність відтворюючого, виконавчого характеру (за готовою інструкцією); засвоєння "готових" знань.

РЕФЕРАТ – одна з форм письмового представлення результатів індивідуальної роботи над обраною темою; стислий письмовий виклад питання, зроблений на основі критичного огляду літературних та інших джерел.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТА – навчальна діяльність студента, що планується, виконується за завданням, під методичним керівництвом і контролем викладача, але без його прямої участі.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ – форма навчального заняття, на якому викладач організує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та організує дискусію стосовно попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів на основі індивідуально виконаних занять.

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ – складова галузі знань, за якою здійснюється професійна підготовка.

ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ – педагогічна діяльність, що реалізує науково обґрунтований проект дидактичного процесу і якій притаманний більш високий ступінь ефективності, надійності та гарантованості результату, ніж традиційним способам навчання.

ТРЕНІНГ – форма групової роботи, що забезпечує активну участь і творчу взаємодію учасників між собою та з викладачем.

ФАКУЛЬТАТИВ (франц. facultatif– необов'язковий, від лат. facultas – можливість, здатність) – навчальний предмет, курс, який студенти вивчають за бажанням з метою поглиблення й розширення наукових і прикладних знань.

ФОРМА НАВЧАННЯ – зовнішня сторона організації навчального процесу, що відображає спосіб організації діяльності студентів та викладачів, який здійснюється в певному порядку й режимі, залежить від кількості студентів, характеру взаємодії суб'єктів навчального процесу, рівня самостійності, специфіки педагогічної діяльності.

ЧАСТКОВО-ПОШУКОВИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ — різновид проблемного методу навчання; метод навчання, при якому сформульовану проблему викладач в основному розв'язує сам, а студенти лише частково залучаються до пошукової діяльності на окремих її етапах.

ШКОЛА ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ – одна з форм фахового вдосконалення викладача, яка визначається першочерговими проблемами і найбільш типовими труднощами, з якими стикаються молоді спеціалісти.